

УДК 504.54.062.4 (477.44)

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-5681-2026-1.04>**Віктор ПОЛИЩУК**

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри екології, природничих та математичних наук,
Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

vpolischuk7@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2810-2183**Юрій ЄЛІСАВЕНКО**

кандидат сільськогосподарських наук, асистент кафедри екології, природничих та математичних наук,

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

yelis2009@ukr.net

ORCID: 0000-0003-2351-3004**Олена ГЕРАСИМОВА**

кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва,

Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

gerasimovaalena79@gmail.com

ORCID: 0009-0000-2993-2723

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД ФІЛІЇ «ДАШІВСЬКЕ ДЛМГ» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

Анотація. В статті показано проблематику досліджень стану об'єктів та території природно-заповідного фонду в структурі лісового фонду філії «Дашівське ДЛМГ», яке перебуває в функціональній структурі лісового фонду Центрального лісового офісу ДП «Ліси України» в межах Вінницької області. **Метою** статті є дослідити екологічний стан ботанічного заказника місцевого значення «Дашівський» в структурі локальної екомережі Дашівської територіальної громади в структурі регіональної екомережі Гайсинського району. **Методологією дослідження** є фундаментальні наукові праці вчених екологів та лісівників в галузі охорони природи в межах Східного Поділля. В дослідному матеріалі статті проведено аналітичний огляд повидільної бази даних лісовпорядкування спеціалізованого підприємства. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше проведено аналіз даних лісовпорядкування та візуальний огляд в межах лісових масивів Дашівського лісництва Вінницької області та авизначення загальної кількості та породного складу лісових ділянок, а також проведено їх екологічну характеристику.

Встановлено, що лісові ділянки в межах лісового фонду Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» представлені переважно штучними лісовими культурами дібровного типу. Аналітичні дані показують, що в межах підприємства переважають свіжі грабові діброви, які є оптимальними лісо-рослинними умовами регіону і на них зростають на багатих помірно зволжених умовах високопродуктивні лісові насадження. Результатом проведених досліджень є встановлення того, що в лісах переважають також дубові деревостани. **Висновки.** На основі аналізу даних встановлено, що в умовах філії «Дашівське ДЛМГ» в структурі природно-заповідного фонду перебуває недостатня кількість лісових ділянок, що унеможливорює формувати ефективні схеми локальних та регіональних екомереж.

Ключові слова: лісовий фонд, ліс, деревостан, груд, діброва, біорізноманіття, природно-заповідний фонд.

Viktor POLISHCHUK

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ecology, Natural and Mathematical Sciences,
Public Higher Educational Establishment “Vinnytsia Academy of Continuing Education”
vpolischuk7@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2810-2183*

Yurii YELISAVENKO

*Candidate of Agricultural Sciences, Assistant at the Department of Ecology,
Natural and Mathematical Sciences,
Public Higher Educational Establishment “Vinnytsia Academy of Continuing Education”
yelis2009@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2351-3004*

Olena HERASIMOVA

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific
and Pedagogical Work and International Cooperation,
Public Higher Educational Establishment “Vinnytsia Academy of Continuing Education”
gerasimovaalena79@gmail.com
ORCID: 0009-0000-2993-2723*

**NATURE RESERVE FUND OF THE BRANCH “DASHIVSKE DLMG”
OF THE SE “FORESTS OF UKRAINE”**

Abstract. *The article shows the problems of researching the state of objects and territories of the nature reserve fund in the structure of the forest fund of the branch “Dashivske DLMG”, which is located in the functional structure of the forest fund of the Central Forest Office of the State Enterprise “Forests of Ukraine” within the Vinnytsia region. The purpose of the article is to investigate the ecological state of the local botanical reserve “Dashivske” in the structure of the local eco-network of the Dashivske territorial community in the structure of the regional eco-network of the Haisyn district. The research methodology is the fundamental scientific works of scientists, ecologists and foresters in the field of nature protection within the Eastern Podillia. The research material of the article provides an analytical review of the specific forest management database of a specialized enterprise. The scientific novelty of the work lies in the fact that for the first time an analysis of forest management data and a visual inspection within the forest areas of the Dashiv Forestry of the Vinnytsia region were carried out and the total number and species composition of forest plots were determined, as well as their ecological characteristics were carried out.*

It was established that the forest plots within the forest fund of the Dashiv Forestry of the Dashiv DLMG branch of the State Enterprise Forests of Ukraine are represented mainly by artificial forest cultures of the oak type. Analytical data show that fresh hornbeam oak forests prevail within the enterprise, which are the optimal forest and plant conditions of the region and highly productive forest plantations grow on them in rich moderately humid conditions. The result of the research is the establishment that oak stands also prevail in the forests. Conclusions. Based on data analysis, it was found that in the conditions of the Dashivske DLMG branch, there is an insufficient number of forest areas in the structure of the nature reserve fund, which makes it impossible to form effective schemes of local and regional eco-networks.

Key words: *forest fund, forest, stand, hrd, oak forest, biodiversity, nature reserve fund.*

Постановка проблеми. Природні лісові ландшафти Східного Поділля в більшій мірі є трансформовані в результаті інтенсивного лісокористування з метою інтенсифікації господарського комплексу регіону. Це й призвело до зменшення кількості ділянок природних лісових масивів та зниження продуктивності їх деревостанів та інших екологічних характеристик, що призвело в свою чергу зниження рівня біотичного різноманіття. Існуючі лісові ділянки в структурі лісових господарства

є важливими осередками збереження та функціонування біотичного та ландшафтного різноманіття в умовах формування як локальних схем екомереж Вінницького району так і регіональної екомережі Східного Поділля.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Питанню дослідження об'єктів та територій природно-заповідного фонду в тому числі й в межах лісового фонду на території рівнинної частини України присвячено ряд наукових праць вітчизняних науковців та природоохо-

ронців [2–7]. В більшості наукових праць українських науковців висвітлюються ботанічні дослідження лісових екосистем Поділля в тому числі і в його східній частині [2; 5]. В умовах Східного Поділля питанню дослідження та заповідання лісових екосистем присвячені наукові праці Гудзевича А.В., Мудрака О.В., Єлісавенка Ю.А., Мудрак Г.В., Поліщука В.М. та інших, в яких розглядаються теоретичні й практичні підходи щодо їх комплексного збереження в контексті формування регіональної схеми екомережі регіону [3; 4; 8].

Метою статті є дослідити екологічний стан ботанічного заказника місцевого значення «Дашівський» в структурі локальної екомережі Дашівської територіальної громади в структурі регіональної екомережі Гайсинського району.

Матеріали і методи. Дослідження проводили у лісових масивах філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України», які мають у своєму складі лісові ділянки, яким надані статуси об'єктів та територій природно-заповідного фонду. Закладалися тимчасові пробні площі (ТПП) за відповідності до прийнятих методик в лісівництві та лісовій таксації відповідно до СОУ 02.02-37-476:2006 «Площі пробні лісовпорядні. Метод закладання» [7]. Деревостани вивчали на основі звітних матеріалів бази лісовпорядних даних ВО «Укрдержліспроєкт» (станом на 01.01.2012) і обробляли на персональному комп'ютері за допомогою програмно-функціонального забезпечення «MicrosoftOffice».

Виклад основного матеріалу. Дослідження проводилося в межах лісгосподарського підприємства, яке перебуває в структурі Державного спеціалізованого лісгосподарського підприємства «Ліси України». Обстежене лісгосподарське підприємство має найменшу кількість і площу території природно-заповідного фонду на території Вінницької області. В межах лісових ділянок Дашівського лісництва репрезентована лише одна категорія заповідності, що є негативним чинником для збереження біотичного різноманіття Східного Поділля.

На основі аналітичних досліджень матеріалів повидільної бази лісовпорядних даних ВО «Укрдержліспроєкт» для лісового фонду Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» та оглядових

обстежень ділянок лісів нами встановлено, що загальна площа природно-заповідного фонду становить 116 га, яка представлена категорією заповідності «Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Дашівський» (рис. 1).

Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Дашівський», розташований у межах сучасного Гайсинського (колишнього Іллінецького) району Дашівської територіальної громади Вінницької області північніше від с. Білки у лісовому масиві 75–76 кварталів Дашівського лісництва філії «Дашівське досвідне лісомисливське господарство» ДП «Ліси України» і перебуває у його користуванні. Площа 116 га. Створений у 1984 році Постановою РМ УРСР № 434.

За фізико-географічним районуванням України ця територія належить до Вінницько-Дашівського району області Подільського Побужжя Дністорівсько-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони. Для території, на якій розташовано заказник, характерними є хвилясті, з яругами й балками, лесові височини з сірими і темно-сірими опідзоленими ґрунтами. З геоморфологічної точки зору описувана територія являє собою підвищені сильнорозчленовані лесові акумулятивні рівнини позальодовикових областей.

Клімат території є помірно континентальним. Для нього характерне тривале, нежарке літо, і порівняно недовга, м'яка зима. Середня температура січня становить $-6,5^{\circ}\dots -6^{\circ}\text{C}$, липня $+19^{\circ}\dots +19,5^{\circ}\text{C}$. Річна кількість опадів складає 500–525 мм.

За геоботанічним районуванням України ця територія належить до Європейської широколистяної області, Подільсько-Бесарабської провінції, Вінницького (Центральноподільського) округу.

Територія являє собою плоскохвлясте слабозчленоване плато з темно-сірими лісовими ґрунтами В заказнику переважають еталонні грабово-дубові ліси яглицевої асоціації. Серед масивів яглицевих лісів зустрічаються значні за площею (більше 2 га) ділянки унікальних грабово-дубових лісів ведмежоцибулевих, крім того, окремими фрагментами зустрічаються ділянки грабово-дубових лісів скополієвих, які занесені до Зеленої книги України. Постійно в даних угрупованнях зустрічаються копитняк європейський (5–8 %),

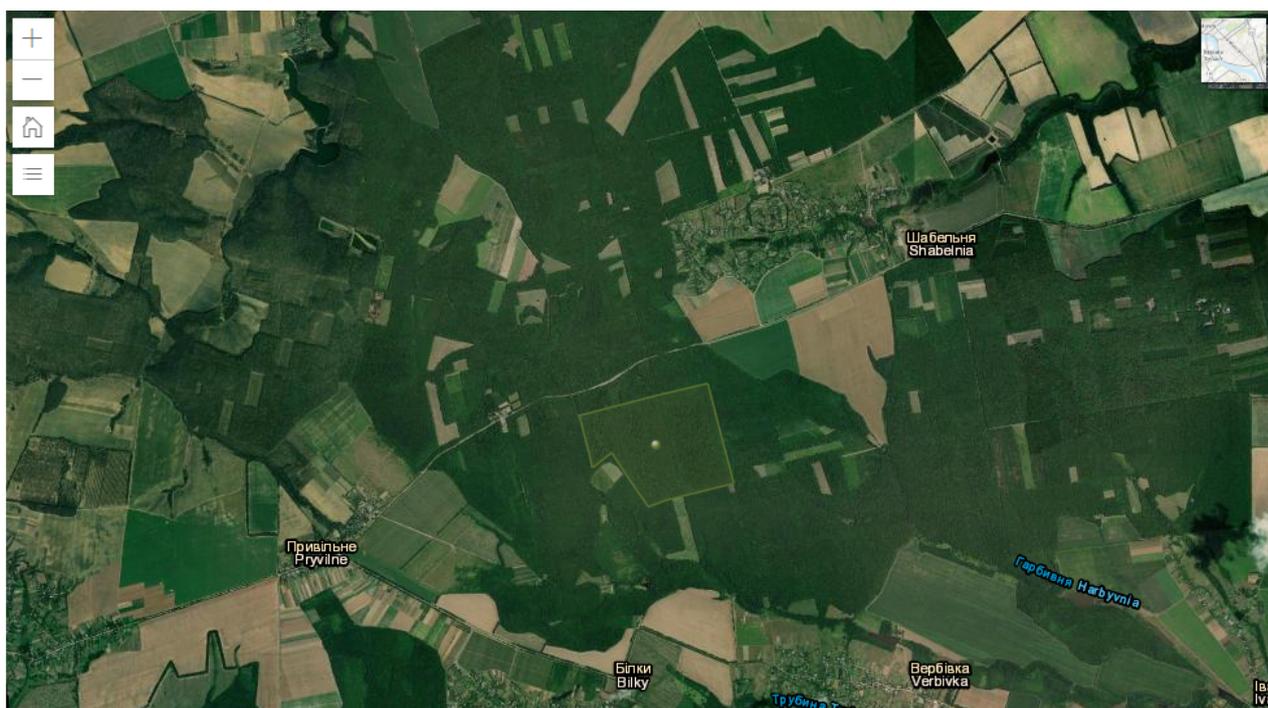

Рис. 1. Розміщення заказника в межах лісгосподарського підприємства [1]

зеленчук жовтий (1–3 %), медунка темна, проліска багаторічна зуб'янка цибулева.

В заказнику зростають й деякі інші види, що занесені в Червону книгу України: любка дволиста і зеленоквітка, зозуліні сльози яйцеподібні, гніздівка звичайна, коручка чемерникоподібна та підсніжник білосніжний. Загалом, заказник репрезентативно відбиває склад і структуру складних дубово-грабових лісів ведмежоцибулевих та яглищевих, які є цінним ботанічним природоохоронним об'єктом.

Ліси природного походження, які відповідають корінному типу лісу Східного Поділля

займають площу 76,5 га (66% від загальної площі). Дані деревостани є вегетативного походження, деревостани насінневого походження відсутні. Штучні насадження (лісові культури) займають площу 39,5 га (34%) (рис. 2).

За типами лісу в насадження представлені свіжими грабовими дібровами (Д2ГД) на загальній площі 54 га (47% від загальної площі), і всі вони є лісовими культурами, а також свіжими грабово-ясеневими дібровами (Д2ГЯС) на загальній площі 60,8 га (53%), і дані насадження є вегетативного походження (рис. 3).

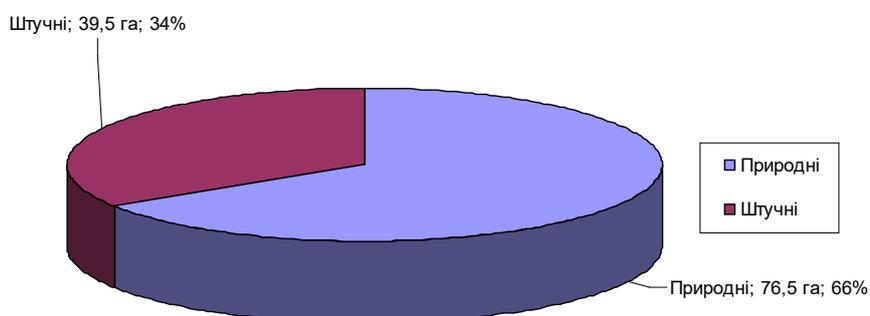

Рис. 2. Розподіл лісів ПЗФ філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» за походженням

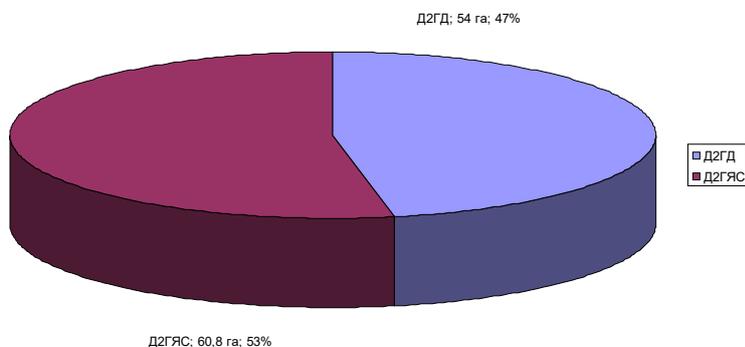

Рис. 3. Розподіл лісів ПЗФ філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» за типами лісу

Таблиця 1

Розподіл насаджень за віком ПЗФ в структурі лісового фонду Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» за класами віку

Класи віку	Середній склад деревостанів	Площа, га	Середній бонітет	Середня повнота	Заг. запас, м ³	Середній запас на 1 га	Середній приріст, м ³ /га
21–30	3Д32ЯЗ1КЛГ1ЛПД3Г3+ЯВ+БП	23,5	1,0	0,8	1341	57	2,2
61–70	4Д34ЯЗ2Г3+КЛГ+ЛПД+ДЧР+ЯВ+КЛП+ЧШ	5,6	1,0	0,7	1456	260	4,0
71–80	5Я32ЛПД1КЛГ2Г3+ДЗ+БП+ЧШ+ЯВ+ВГЛ	10,0	1,0	0,7	2900	290	3,8
81–90	4Я32ЛПД1Д33Г3+КЛГ+БП+ЧШ+ЯВ	9,9	1,0	0,7	3564	360	4,2
101–110	5Д34Г31ЛПД+КЛГ	49,5	1,0	0,7	12870	260	2,4

Розподіл насаджень за класами віку деревостанів ПЗФ Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» наведено у таблиці 1.

Розподіл насаджень, за часткою дуба у складі деревостанів, які на даний момент є в структурі ПЗФ Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» наведено у таблиці 2.

Розподіл насаджень. Які є в структурі ПЗФ за повнотою Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» за повнотою наведено у таблиці 3.

Розподіл обстежених лісових насаджень за класами бонітету, які перебувають в структурі ПЗФ Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України» відображений у таблиці 4.

Згідно наведених даних переважають деревостани I–II класів бонітетів. Площа зазначених насаджень становить понад 116,4 га.

Показники з таблиць 1–4, свідчать про те, що насадження зростають в оптимальних лісорослинних умовах Східного Поділля і збереження подібних лісових насаджень в регіоні досліджень дозволить зберігати та відтворю-

вати біотичне і ландшафтне різноманіття та оптимально використовувати лісорослинний потенціал земель регіону.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У структурі лісового фонду лісогосподарських підприємств Вінницької області загальна площа Дашівського лісництва становить понад 5000 га. В складі лісових ділянок лісогосподарського підприємства лише 2 квартали лісового масиву віднесені до природно-заповідного фонду Вінницької області. Загальна площа природно-заповідного фонду в межах лісогосподарського підприємства складає 116,4 га і представлена категорією заповідності «Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Дашівський».

За станом репрезентативності в структурі природно-заповідного фонду Східного Поділля, даний показник є критичним в процесі формування локальної екомережі Дашівської територіальної громади. Тому, існує необхідність додаткового заповідання території в контексті розбудови регіональної схеми екомережі Східного Поділля, що зумовлює подальші комплексні дослідження лісових ділянок Дашівського лісництва.

Таблиця 2

Розподіл насаджень за часткою дуба у складі деревостанів ПЗФ філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України»

Частка дуба у складі (одиниць)	Середній вік насаджень	Площа, га	Середній бонітет	Середня повнота	Загальний запас, м ³ /га	Середній запас на 1 га, м ³ /га	Середній приріст, м ³ /га
4–3	69	116,0	1	0,74	30160	260,0	3,7

Таблиця 3

Розподіл насаджень ПЗФ Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України»

Повнота	Середній склад деревостанів	Середній вік, років	Площа, га	Середній бонітет	Загальний запас, м ³	Середній запас на 1 га м ³ /га	Середній приріст м ³ /га
0,7–0,8	5Д34Г31ЛПД+КЛГ	69	260	1	30160	260,0	3,7

Таблиця 4

Розподіл насаджень ПЗФ за бонітетом Дашівського лісництва філії «Дашівське ДЛМГ» ДП «Ліси України»

Бонітет	Середній склад деревостанів	Середній вік, років	Площа, га	Середній бонітет	Середня повнота	Загальний запас, м ³	Середній запас на га м ³ /га	Середній приріст, м ³ /га
I–II	4Д33Я33ГЗ	106	538,4	1,58	0,73	171372	318,3	3,0
III–IV	6Г32Д31Я31ЛПД	101	8,5	3,0	0,70	2697	317,4	3,1

ЛІТЕРАТУРА:

1. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. Портал «Природа України». URL: <https://pzf.land.kiev.ua/>
2. Еталони природи Вінниччини / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак, В.М. Поліщук, С.Л. Кушнір, Ю.А. Єлісавенко, М.М. Ганчук, Т.В. Бриндак Монографія. За заг. ред. О.В. Мудрака. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД» 2014. 532 с.
3. Єлісавенко Ю.А. Особливо цінні для збереження ліси в структурі регіональної екомережі Вінниччини. Матеріали науково-практичної конференції «Природозаповідання як основна форма збереження біорізноманіття» (20–21 вересня 2012 року). Кременець: ТОВ «ПАПРУС-К», 2012. С. 478-483.
4. Єлісавенко Ю.А. Формування каркасу регіональної екомережі Східного Поділля на підставі перспективних заповідних об'єктів і територій в структурі лісового фонду. *Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць*. Львів: РВВ НЛТУ України. 2018. Т. 28. № 7. С. 74–77.
5. Єлісавенко Ю.А. Оптимізація структури лісових ландшафтів для вдосконалення екомережі східного Поділля: автореферат дисертації канд. с-г.н. спец. 03.00.16 – екологія. 2021. Нац. ун-т вод. госп-ва та природокористування. Рівне. 27 с.
6. Мудрак О.В., Єлісавенко Ю.А. Перспективи створення лісових заповідних об'єктів в межах Східного Поділля: теорія і практика. Подільські читання. Охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, природнича освіта: проблеми, перспективи, рішення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Присвячена 25-річчю кафедри екології та біологічної освіти Хмельницького національного університету (11–13 жовт. 2021 р., Хмельницький) / за заг. ред. Г.А. Білецької. Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 62–65.
7. СОУ 02.02-37-476:2006 «Площі пробні лісовпорядні. Метод закладання». 2007. Київ, Мінагрополітики України, 32 с.
8. Vasylevskiy O., Neyko I., Yelisavenko Yu., Matusiak M. Characteristics of natural oak forests of in SE “Khmilnytske lisove hospodarstvo” and implementation of measure for their generation. *Scientific Horizons*. 2021. 24(2). P. 37–46. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(2\).2021.37-46](https://doi.org/10.48077/scihor.24(2).2021.37-46)

REFERENCES:

1. Atlas of objects of the nature reserve fund of Ukraine. Portal “Nature of Ukraine”. [*Atlas of objects of the nature reserve fund of Ukraine. Portal “Nature of Ukraine”*]. Retrieved from: <https://pzf.land.kiev.ua/> [in Ukrainian].
2. Etalony pryrody Vinnychchyny (2014). [*Standards of nature of Vinnytsia*]. / O.V. Mudrak, H.V. Mudrak, V.M. Polishchuk, S.L. Kushnir, Yu.A. Yelisavenko, M.M. Hanchuk, T.V. Bryndak Monohrafiia. Za zah. red. O.V. Mudraka. Vinnytsia: TOV “Nilan-LTD”. 532 s. [in Ukrainian].
3. Yelisavenko, Yu.A. (2012). Osoblyvo tsinni dlia zberezhenia lisy v strukturі rehionalnoi ekomerezhi Vinnychchyny. [*Particularly valuable for the preservation of forests in the structure of the regional eco-network of Vinnytsia*]. Materialy naukovopraktychnoi konferentsii “Pryrodopovidannia yak osnovna forma zberezhenia bioriznomanittia” (20–21 veresnia 2012 roku). Kremenets: TOV “PAPIRUS-K”. S. 478–483 [in Ukrainian].
4. Yelisavenko, Yu.A. (2018). Formuvannia karkasu rehionalnoi ekomerezhi Skhidnoho Podillia na pidstavi perspektivnykh zapovidnykh obiektiv i terytorii v strukturі lisovoho fondu. [Formation of the framework of the regional eco-network of Eastern Podillya on the basis of promising protected objects and territories in the structure of the forest fund]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy: Zbirnyk naukovotekhnichnykh prats*, Vol. 28, № 7, 74–77 [in Ukrainian].
5. Yelisavenko, Yu.A. (2021). Optymizatsiia struktury lisovykh landshaftiv dlia vdoskonalennia ekomerezhi skhidnoho Podillia [Optimization of the structure of forest landscapes to improve the eco-network of Eastern Podillya]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Nats. un-t vod. hosp-va ta pryrodokorystuvannia. Rivne. 27 s. [in Ukrainian].
6. Mudrak, O.V., & Yelisavenko, Yu.A. (2021). Perspektivy stvorennia lisovykh zapovidnykh obiektiv v mezhakh Skhidnoho Podillia: teoriia i praktyka. Podilski chytannia. [*Prospects for the creation of forest protected objects within the boundaries of Eastern Podillya: theory and practice*]. Okhorona dovkillia, zberezhenia biotychnoho ta landshaftnoho riznomanittia, pryrodnycha osvita: problemy, perspektivy, rishennia: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Prysviachena 25-richchiu kafedry ekolohii ta biolohichnoi osvity Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu (11–13 zhovt. 2021 r., Khmelnytskyi) / za zah. red. H.A. Biletskoi. Khmelnytskyi: KhNU. S. 62-65 [in Ukrainian].
7. SOU 02.02-37-476:2006 “Ploshchi probni lisovporyadni. Metod zakladannia” (2007). [Forest inventory sample plots. Establishing method. Corporate standard 02.02-37-476:2006. Valid from May 1, 2007. Kyiv, Minahropolityky Ukrayiny, 32 p. [in Ukrainian].
8. Vasylevskiy, O., Neyko, I., Yelisavenko, Yu., & Matusiak, M. (2021). Characteristics of natural oak forests of in SE “Khmilnytske lisove hospodarstvo” and implementation of measure for their generation. *Scientific Horizons*, 24(2), 37–46. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(2\).2021.37-46](https://doi.org/10.48077/scihor.24(2).2021.37-46) [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 25.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.03.2026